

59. Kültürel değerlerin maskeli yaklaşım ile kazanımı: Nasreddin Hoca örneği

Yasemin DARANCIK¹

APA: Darancık, Y. (2023). Kültürel değerlerin maskeli yaklaşım ile kazanımı: Nasreddin Hoca örneği. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö13), 993-1001. DOI: 10.29000/rumelide.1379307.

Öz

Kültür, bir milletin varoluşunu simgelemektedir. Bu varoluşu ayakta tutabilmek için de dilimiz, dinimiz, gelenek ve göreneklerimiz, sanatlarımız, dünya görüşümüz ve tarihimiz gibi kültürel değerleri nesilden nesile aktarmak herkesin görevidir. Kültür, öğrenilip aktarılması gereken bir mirastır. İnsan en başta ailesinden ve çevresinden bu değerleri kazanmakta ve eğitim sayesinde bu kazanımlar ömür boyu sürmektedir. Kültür, bir yandan her birey için, diğer yandan toplum için hayatın farklı alanlarında önemlidir; çünkü kişi kültürden bir şekilde etkilenmekte ve onu yansıtmaktadır. Ancak günümüz şartlarında bu değerlerin aktarımı ve benimsenmesi gerektiği gibi gerçekleşmemektedir. Bunun en önemli nedenlerinden biri, insanların sosyal medya gibi teknolojik unsurlara bağımlı hale gelmesiyle, birbirinden ve toplumdan uzaklaşmasında yatmaktadır. Günümüz gençleri sanal ortamın etkisiyle doğruyu ve yanlışı öğrenemekte ve bir değer gençlere öğüt veya tavsiye niteliğinde iletildiğinde algılamamakta ve sıkılarak söyleneni dinlemeden uzaklaşmaktadır. Bu durumun önüne geçmek ve farkındalık yaratmak adına eğitim-öğretim devreye girmeli ve kültürel değerlerin kazanılması için alternatif teknikler uygulanması gerekmektedir. Bu çalışmanın amacı da, 'Dilbilimsel Psiko-Dramaturji Yöntemi'in bir aşaması olan 'Maskeli Yaklaşım'ın eğitimde dayatmacı değil, farkındalık yaratarak kültürel değerlerin aktarımındaki olumlu etkisini ortaya koymaktır. Bu yaklaşım, öğretilmek istenilen konuya üç farklı maskenin devreye girmesiyle adım adım yakınlaştırmaktadır. Bu yaklaşımın etkisini ortaya koymak adına da seçilecek metin türü çok önemlidir. Bir toplumun edebiyatı ve edebî metinler, aynı zamanda o toplumun kültürünü yansıtmaktadır. Bu bağlamda Nasreddin Hoca fıkralarının öğrenciler üzerinde verimli ve çarpıcı etki yaratacağı öngörülmüştür. Bu anlamda bu çalışma ile 'Maskeli Yaklaşım'ın uygulama aşamaları 'Nasreddin Hoca Fıkraları örnek olarak anlatılmış ve en önemlisi bu şekilde öğrencilere kültürel değerlerin bilinçli bir şekilde nasıl aktarılacağı gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Değerler, Nasreddin Hoca, Maskeli Yaklaşım, Farkındalık, Eğitim-Öğretim

¹ Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Alman Dili Eğitimi (Adana, Türkiye), ydarancik@cu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5682-9123 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 27.07.2023-kabul tarihi: 23.10.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1379307]

Acquisition of cultural values through a mask approach: The case of Nasreddin Hoca

Abstract

Culture symbolizes the existence of a nation. In order to keep this existence alive, it is everyone's duty to transfer cultural values such as our language, religion, traditions, arts, worldview and history from generation to generation. Culture is a legacy that must be learned and passed on. People acquire these values primarily from their family and environment, and this process continues thanks to education. Culture is important for each individual on the one hand and for society on the other hand, because personality are influenced by culture. However, in today's conditions, the flow and adoption of these values do not occur as desired. One of the most important reasons for this lies in the fact that people become dependent on technological elements such as social media, thus they put distance to each other and the society they live in. When a certain situation or problem is conveyed to them in the form of advice or an idea, the other parties closes themselves and do not listen to what is being said. In order to prevent this situation and raise awareness, education and alternative techniques should be applied in order to acquire cultural values. The aim of this study is to introduce the 'Masked Approach', which is a stage of the 'Linguistic Psychodramaturgy Method', in detail, and to reveal the positive effect of this approach. This approach brings the student with three different masks closer to the subject step by step. In order to reveal the effect of this approach, the type of text is very important. The literature of a society also reflects the culture of that society. In this context, it is predicted that 'Nasreddin Hodja Jokes' will have a productive and striking effect on students. In this study, the application stages of the 'Masked Approach' were explained by taking the 'Nasreddin Hodja Jokes' as an example, and most importantly, it was shown how to transfer cultural values to the students consciously in this way.

Keywords: Cultural Values, Nasreddin Hodja, Masked Approach, Awareness, Education

Giriş

Kültür, bir milletin varoluşunu sürdürebilmesi için nesilden nesile aktarılan maddi ve manevi değerlerin bütünüdür. “Kültür, sözlüklerde, tarihî ve toplumsal gelişme süreci içinde meydana getirilen ve gelenek hâlinde devam eden bütün maddî ve manevî varlıklar, değerler ile bunları sonraki nesillere aktarmada kullanılan araçların tamamı ve bir milletin fikir ve sanat eserlerinin bütünü olarak tanımlanır” (Şanlı 2009: 263). Kültürel değerler birçok unsuru içinde barındırmaktadır. Kültürel değerlerimiz arasında en önemlileri ‘dilimiz, dinimiz, gelenek ve göreneklerimiz, sanatlarımız, dünya görüşümüz ve kendi tarihimizdir’. Bu çalışma ise, Türk milletinin duygu, düşünce, ahlak, gelenek ve göreneklerini içeren kültürel değerlerin manevi boyutu üzerine yoğunlaşacaktır. Günümüzde maalesef manevi açıdan kültürel değerlerin gençler arasında yozlaştığı belirgin bir biçimde görülmektedir. Bunun en önemli nedenlerinden birisi, sosyal medyanın gençler tarafından çok yoğun kullanılması ve oradaki sahte dünyanın benimsenmesi ve sorgulamadan kabul görmesidir. Bundan dolayı kültürel değerlerimizi korumak, sahip çıkmak, yaşatmak, bu konuda bilinç ve duyarlılık oluşturmak millî varlığımız açısından çok büyük bir önem taşımaktadır. “Bu değerler başka kuşaklara, başka zamanlara aktarılmadığında ‘kültür’ olma özelliği kazanamaz” (Kolaç 2009). Her toplumun kendine özgü kültürü vardır. Örneğin Türk kültüründe dini bayramlarda insanlar aileleri ile birlikte komşularını, arkadaşlarını ve akrabalarını ziyaret eder, bayramlaşır ve birlikte güzel vakit geçirirlerdi. Ancak günümüzde insanlar bayramı çekirdek ailesiyle geçirmekte veya tatil amaçlı kullanmakta ve ‘eskisi’ gibi bir bayram havası

yaşanmamakta ve kültür tam anlamıyla aktarılmamaktadır. Bu açıdan bakıldığında aslında kültürel değerlerin değiştiği görülmekte ve bundan dolayı iyi olan, güzel olan değerleri korumak adına bir şeyler yapılmalı daha doğrusu yeniden hatırlatılmalıdır. Bu anlamda bu çalışma, kültürel değerlerin yeniden canlandırılması ve kazandırılması için eğitimin katkısıyla bir farkındalık yaratmayı amaçlamaktadır.

Günümüz gençlerinde bir söylem sonucunda veya nasihat şeklinde bir tutumu, değeri veya görüşü yansıtmak çok da etkili bir sonuç doğurmamaktadır. Sosyal medyadaki sahte dünyanın albenisi, gençlerin milli ve kültürel değerlere uzaklaşmasına sebep olmaktadır. Yabancı değerler çok daha fazla benimsenmekte ve kuşaklar arasında çatışma gerçeğleşmektedir. Bu anlamda gençlere kültürel değerlerin kazandırılması ve bilinçlendirilmesi adına farklı yollarla yaklaşılmalıdır. Bundan dolayı eğitime büyük görev düşmekte ve salt bilgi yerine öğrenenlere kültürel değerler derslerle farklı yaklaşımlarla ilgilerini çekecek şekilde bütünleştirilerek aktarılmalıdır. Ancak bu yapılırken gençlere talimat, söylem gibi buyurulmamalı, farkındalık yaratılarak gerçeğleştirilmelidir. Bunun yollarından biri de ‘Maskeli Yaklaşım’ gibi farklı yöntemler kullanılmasıdır. Yaklaşımın yanı sıra kullanılacak materyaller de önemlidir. Bu bağlamda Nasreddin Hoca’nın fıkraları, kültürel değerlerin yansıtılması açısından öğrencilerde etkili olacaktır. Edebiyatımızda kültürel öğelerimizi özellikle çok yansıtan Nasreddin Hoca fıkraları bu anlamı ile çok iyi örnektir (Yıldırım-Aksöz, 2013; Yıldırım-Aksöz 2016). Özbay (2010), Türkçe öğretiminde anlama ve anlatım becerilerini geliştirmek adına Nasreddin Hoca fıkralarının eğitimde yer alması gerektiğini belirtmektedir. Nasreddin Hoca fıkraları Türk insanının dünya görüşünü, Türk toplumunun kültürünü yansıtır (Duman 2018: 123). Tör (1990: 359) ise, bireyin daha yüksek ahlaki değerler kazanmasında Nasreddin Hoca fıkralarının ahlak eğitiminde başarı ile kullanılabileceğini ifade etmektedir. Nasreddin Hoca fıkraları insanlığın pek çok değerine hitap etmektedir. Zira bu fıkralarla verilmek istenen iletiler Arıcı’nın da (2018: 606) belirttiği gibi düşündürücü, güldürücü ve ders verici niteliktedir. Nasreddin Hoca fıkraları güldürmenin yanı sıra halkı eğitmeyi ve düşündürmeyi de amaçlamaktadır.

“Fıkralar, ilk bakışta bir eğlence, gülmece, hoş vakit geçirme aracı gibi görünse de, incelendiğinde toplumun zihinsel potansiyelinin şekillenmesinde, aklın düşünme ortamının oluşmasında, gündelik yapıp etmeleri yönlendiren bilincin eğitilmesinde ve içinde yaşanılan ortamın sorunlarına sağduyulu bir bakış, çözüm getirici bir yaklaşım kazanılmasında, kolektif bilincin oluşmasında doğrudan bir işleve sahiptir. Bu işlevin temelinde düşünsel bir derinlik ve bilgelik vardır. Nasreddin Hoca fıkraları, bu özellikleriyle hayati ve insani ilişkileri yansıtan mesajlarla toplumun her kesimine uygulanabilecek bir eğitim aracıdır”. (Batur, Sır ve Bek 2012: 595)

Günümüzde sanal dünyada kaybolmuş çocuklara kültürel değerleri tekrar kazandırılmamızda ve sağlıklı, özverili ve bilinçli nesiller yetiştirmemizde fıkraların amacımıza ulaşmak için etkili uygulama araçlarından biri olduğu görülmektedir.

Maskeli yaklaşım ile farkındalık

Bu çalışmanın amacı, Bernard Dufeu’nun 1977 yılında geliştirdiği ‘Dilbilimsel Psiko-Dramaturji Yöntemi’nin bir parçası olan ‘Maskeli Yaklaşım’ yoluyla eğitimde dayatmacı değil, farkındalık yaratarak kültürel değerlerin nasıl aktarılabilirine ortaya koymaktır. Alternatif yabancı dil öğretim yöntemleri adı altında ‘Psiko-Dramaturji Yöntemi’ yerini almış, ancak sözkonusu yöntem sadece yabancı dil eğitiminde değil farklı alanlarda veya derslerde de kişilik gelişimini etkilemek, algıyı geliştirmek ve bilgi aktarmak için de kullanılabilir.

Dufeu geliştirdiği yöntemde ‘Benlik Eğitimini’ temel almakta ve dili işlevsel açıdan bireyin varoluş biçimi olarak tanımlamaktadır (Dufeu 1982). Dile veya konuşmaya içsel ve sözlü olmak üzere dört işlev

atfetmektedir. Bunlar sembolik, ifadeci, iletişimsel ve yapılandırmacı işlev olarak ayrıştırılmıştır. Bu doğrultuda dil, bireyin gerçekliği yücelttiği ve kontrol ettiği sembolik bir işleve sahiptir. Dilin ifadeci işlevi ise, bireye kendini keşfetme ve yaratma fırsatı verir. İletişimsel işlevin yardımıyla da, birey - kendini anlayarak/yakalayıp - başkalarıyla dil aracılığıyla bir ilişki kurar. Son işlev olan yapılandırmacı işlev ise, bireyin konuşmada iç ve dış dünyayı inşa etmesini, genişletmesini ve kontrol etmesini sağlar. Bu anlamda söz konusu yaklaşıma göre öğretmek, yaşamak demektir. Psikodramatik bağlamda öğretim, empatik ilişkiler temelinde öğretmenleri ve öğrencileri duygusal, entelektüel ve fiziksel olarak eğitime dâhil etmek anlamına gelmektedir. Anlamli öğretim açısından ise öğretim araştırma, keşfetme ve deney yapma tutumunu mümkün kılın ve destekleyen koşullar yaratmalıdır. Bunun için öğretim sürecine dâhil olan herkesi kapsayan bir atmosfer oluşturulmalı ve hayal gücünü harekete geçiren içerikler ele alınmalıdır. Öğretim, kendiliğindenliği ve yaratıcılığı serbest bırakan iç ve dış ortamlar yaratmak anlamına gelmelidir (bkz. Ortner 1998). Söz konusu yöntemde öğrenenlerin kendilerini aktif, empati kurarak ve etkili ifade etme arzusu içerisinde bulunmaları büyük önem taşımakta ve yöntem bu doğrultuda şekillendirilmiştir.

Bu ifadeler, düşünceler ve özellikler ışığında ‘Maskeli Yaklaşım’, kültürel değerleri yaşatarak ve farkındalık yaratarak kazanılmasında büyük önem taşımakta ve eğitimde kazanılmak istenilen hedefe ulaşmak için genellikle tüm fıkraların da doğru tercih olduğu görülmektedir.

Maskeli Yaklaşım’da maskelerin işlevi

‘Dilbilimsel Psiko Dramaturji Yöntemi’ni bir parçası olan ‘Maskeli Yaklaşım’ üç aşamadan oluşmaktadır. Her bir aşama sırasıyla kademe kademe uygulanmalıdır. Bu aşamalarda üç farklı işlevli maske kullanılmaktadır.

İlk maske ‘Tam Maske’dir. Maske kişinin yüzünü tamamen kapatmakta, yani kişi bu maskeyi taktığında karşındakileri ne görüyor ne de konuşabiliyor. İkinci Maske ise ‘Yarım-Kör Maske’dir. Bu maske yarım maskedir, yani kişinin gözleri hala kapalı sadece konuşabilmesi için ağız kısmı açıktır. Son maske ise ‘Açık Maske’dir. Bu maskede kişinin göz ve ağız kısmı açık, yani hem görebilmekte hem de konuşabilmektedir.

Maskeler öğrencilerin ilgisini çekecek bir biçimde tasarlanabilir. İşlenecek metin bağlamında kahramanların maskesi seçilmesi veya konuyla ilgili bir maske tasarlanması hem merak uyandıracaktır hem de olayın/konunun kavranmasında daha etkili olacaktır. Elinizdeki çalışma bağlamında Nasreddin Hoca’nın maskesi hazırlanabilir, aynı zamanda Nasreddin Hoca fıkralarında geçen diğer kahramanların da maskesi kullanılabilir. Bir diğer seçenek de, fıkrada geçen kişilerin duygularını yansıtacak maskelerin tasarlanmasıdır. Örneğin Nasreddin hoca üzgün ise üzüntülü bir maske veya mutlu ise mutluluğu simgeleyen bir maske ile durum görselleştirilebilmektedir. Nasreddin Hoca’nın ‘Onuncu Köy’ (Duman 2018: 421) fıkrası derste kullanılacaksa, bir maske Nasreddin Hoca ile ilgili, diğeri de korkan bir yüzü gösteren bir maske olabilir, hatta korkan ve mutlu ifadelerini gösteren maskeler kullanılarak; yalan söylendiğinde kimin mutlu kimin mutsuz olduğu da görselleştirilmiş olunur. ‘Onuncu Köy’ fıkrası şu şekildedir:

“Nasreddin Hoca çocuklara: “Ne olursa olsun, doğruyu söyleyin, korkmayın”, diye bir öğüt vermiş. Çocuklardan biri: “Babam, doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar, diyor ama...”, deyince, Hoca: “Aldırmanın, her zaman bir onuncu köy bulunur”, diye cevap vermiş.” (Duman 2018: 421)

Yalanın veya yalan söylemenin kimi mutlu veya kimi mutsuz edeceği maskeler ile gösterilerek, yalanın doğuracağı sonuçlar görselleştirilmiş olunur. Bu sayede ders tekdüzelikten çıkacak, öğrencilerin ilgisini çekerek motive edecek ve eğitimde ulaşılmak istenen amaca yaklaşılmış olunacaktır. Bu anlamda kültürel değerler kazandırılarak veya yeniden hatırlatılarak, gençlerin birbirlerine saygı duymaları, empati kurmaları, ortak problemleri görmeleri ve ortak çözüm yolları arayabilmeleri sağlanmış olunacaktır.

Öğretmen, öğrencilere öğretmek istediği kültürel değerlerimizden hangisini aktarmak istiyorsa o doğrultuda bir metin seçmelidir. Söz konusu metin çok uzun ve anlaşılmaz olmamalıdır. Buradaki amaç belirli bir kuramsal bilgiyi veya kuralı aktarmak değil, öğrencilerin içsel durumunu devreye sokmaktır. Sözelimi kültürel değerlerimizden biri olan yardımseverlik konusu ele alınacak ve bireylerin karşılıklı beklenmeden birbirine yardım etmesi gerektiği öğretilmek isteniyorsa, bu konu çerçevesinde örneğin Nasreddin Hoca'nın 'Al Hiçini Git' (Sakaoğlu 2015: 35) fıkrası seçilebilir:

"Hoca gölge kadısıyken karşısına gene bir davacıyla davalı çıkmış. Davacı: - Hocam, demiş, bu adam odun yüklerken denk bozuldu, odunlar yere düştü. Bana az yardım et de odunları sırtıma yükleyeyim, dedi. Ben de yardım ettim. Odunları yükledikten sonra, ne vereceksin dedim, hiç, dedi. İşte ben de şimdi hiçimi isterim. Hoca yerinden kalkarak odanın ortasındaki seccadeyi davacıya göstermiş: -Bu nedir? -Seccade... - Kaldır bakalım altını! Adam kaldırmış, Hoca gene sormuş: - Ne var seccadenin altında? -Hiç! - Al hiçini git!" (Sakaoğlu 2015: 35)

Türk kültüründe dünya çapında nam salmış misafirperverlik değeri öğrenenlere tekrar hatırlatılmak istense, bu konuda da Nasreddin Hoca fıkraları fazlasıyla bulunmaktadır. Günümüz teknoloji çağında insanlar birbirinden uzaklaşmakta ve sanal bir ortam içerisinde hayatlarını sürdürmektedir. Gençler misafirlik ve aile içi sohbet ortamlarından kendilerini soyutlamakta, böylece misafirlik adabını öğrenememektedir. Bu konuda duyarlılık kazandırmak amacıyla 'Misafir Sevmez' (Özçelik 2022) fıkrası kullanılabilir.

"Hoca, pek misafiri sevmezmiş. Ne zaman birisi gelecek olsa, bahaneler ileri sürer, kabul etmezmiş. Bu huyunu bilen birisi Hoca'ya misafir gitmeyi aklına koymuş. Sokağında pusuya yatmış. Tam Hoca, eşeğiyle evine girerken, saklandığı yerden çıkıp:
- Çok iyi oldu, demiş. Ben de size gelmişim. Davetsiz misafir, ayağını eşikten tam atarken Hoca: - Dur hele, burada bekle, deyip içeri girmiş.
Karısına da misafiri atlatmasını söylemiş.
Misafir kapıda beklemiş, beklemiş hiç ses seda yok. Kapıyı çalmış. Pencereye Hoca'nın karısı çıkmış.
- Hoca efendi evde yok, demiş.
Misafir şaşkın:
- Nasıl olmaz. Gözümlle gördüm, biraz önce içeri girdi. Hatta bana da burada beklememi söyledi, deyince Hoca kafasını uzatıp:
- Ne diye anlamıyorsun? Ev benim değil mi? demiş. İster olurum ister olmam!" (Özçelik 2022)

Bu fıkranın okuyucusuna anlatmak istediği en önemli ileti, misafiri eve kabul etmemenin ne kadar ayıp olduğudur. Aynı zamanda burada yalanın da ne kadar yanlış bir davranış olduğu anlatılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda öğrencilerle bu tür metinler işlenerek, onların metinler üzerinden düşünmeleri ve bu konu çerçevesinde tartışmaları sağlanabilir. Ve en önemlisi bu tür fıkralar ile etkili yöntemler yardımıyla konular derinlemesine ele alınabilir.

Maskeli yaklaşımın Nasreddin Hoca fıkraları ile uygulama boyutu

Bu öneriler sonrasında ‘Maskeli Yaklaşım’ ayrıntılarıyla bir Nasreddin Hoca fıkrası örneği ile tanımlanacak ve bir uygulama örneği oluşturulacaktır. Öğretmen, derste o gün kültürel değerlerimizin önemli unsuru olan büyüğe saygı konusunu işlemek istiyorsa, konu çerçevesinde bir Nasreddin Hoca fıkrası seçmelidir. Bu bağlamda hem saygı hem de misafirperverlik değerlerini anlatan Nasreddin Hoca fıkrası ele alınmıştır.

Başımı Pencerede Unutmasın

“Hemşerileri bazen candan, bazen de sahte olarak Hoca’ya saygı gösterirler. Günün birinde sahte saygı gösterenlerden biri Hoca’yı evine davet eder. Hoca da konumu gereği davete gider. Gider gitmesine de eve yaklaşınca ev sahibinin başını pencereden içeriye doğru çektiğini görür.

Hiçbir şey olmamış gibi evin kapısına çalan Hoca;

“Komşu, komşu ben geldim.” deyince, kapının arkasından değiştirilmiş bir ses duyulur:

“Ah Hocam, ah! Evin sahibi buradaydı, az önce gitti, ben sizin geldiğinizi söylerim, mutlaka çok üzülecektir.”

Hoca bu söz karşısında iyice sinirlenir ve;

“Ev sahibine söyleyin, bir daha bir yere giderken başını pencerede unutmayın.” der.” (Duman 2018: 399)

Öğretmenin metin seçimi ön hazırlığından sonra, yaklaşımın ilk aşaması olan ‘Tam Maskeli’ aşama uygulanmaya başlanır. Bunun için öğretmen bir öğrencisini seçer, tahtanın önüne çağırır ve tüm sınıfa dönük olan bir sandalyeye oturtur. Öğretmen önceden hazırladığı ‘Tam Maskeyi’ öğrencisine takar ve böylece öğrenci ne sınıfı görebilir ne de konuşabilir. Bu anlamda öğretmen metni işlemeye başlamadan önce öğrencileri stresten uzaklaştıracak bir sohbet başlatabilir, aynı zamanda konuya giriş de yapmış olur. Örneğin ‘Saygı kavramı bizim kültürümüzde çok önemli bir değerdir. Saygıyla birlikte sevgi, sorumluluk ve dayanışma doğmaktadır. Bunun yanında misafirperverlik saygının bir parçasıdır. Peki; sen/siz ne düşünüyorsun/uz bu konuda?’ gibi bir soru olağan sınıf ortamında sorulduğunda, öğrenciler öğüt niteliğinde olan söylemlerden sıkılmakta ve dinlememektedir, daha doğrusu derse karşı kendilerini kapatmaktadır. Ancak şu an karşılarında maske takmış bir öğrenci vardır ve neler olacağını merak ettiklerinden dolayı dikkatlerini derse vermiş olacaktırlar. Bu anlamda bu bölümde tahtanın önünde oturan öğrencinin taktığı maske yüzünden ağız ve gözleri kapalı olduğundan sınıfa söz hakkı verilmekte; böylece sadece maskeyi takmış öğrenci konudan sorumlu olduğu izlenimi ortadan kalkmış olmaktadır.

Bu ısınma bölümünden sonra öğretmen maskeyi takmış öğrencinin yanına geçer ve metni sakin ve vurgulu bir biçimde öğrencisine okur. Buradaki amaç öğrencinin kaygı duymadan kendisine yöneltilen seslere ve sözcüklere odaklanması ve söylenenleri sakince dinlemesidir. Öğretmen gerektiğinde bu okuma işlevini başka bir öğrenciye de yaptırabilir.

Bir sonraki aşamada, ‘Yarım-Kör Maske’ olarak adlandırılan bir maske devreye girmektedir. Bu maske öğrencinin ağız açık ama gözleri kapalı kalacak şekilde yine konu bağlamında tasarlanmış bir maskedir. Öğretmen vurgulu ve yavaş bir biçimde aynı metni öğrenci için tekrar okumaktadır. Bu tekrarlar derinlemesine anlam çıkarılmasını ve böylece metnin ayrıntılı irdelenmesini sağlamaktadır. Bu maskede öğrencinin gözleri kapalı ancak ağız açık olduğundan, bu aşamada öğretmenin dediklerini tekrarlayabilmekte ve öğretmen tekrarları dikkatlice dinleyerek, öğrencinin unuttuğu yerleri tekrar etmekte ve vurgulamak istediği bölümleri öğrencinin tekrar etmesini sağlamaktadır. Bu noktada öğrencinin konuşma imkânı olduğundan, öğretmen konuyla ilgili öğrenciye sorular sorarak onun konuşmasını da sağlayabilir. Örneğin ‘Eve misafir geldiğinde ne yapmalıyız sence? Anneannen veya

babaannen size misafirliğe geldiğinde onları nasıl karşılıyorsun? Arkadaşların veya ailen sana saygı duyduğunda neler hissediyorsun? Herkese saygı göstermeli miyiz?’ gibi sorularla adım adım bilinçli öğretim gerçekteşir. Konuya öğrenci adım adım yaklaştırıldığından, öğrencinin gözleri kapalı olduğundan ve böylece konunun içeriğine hâkim olduğundan bu aşamada kaygı iyice kaybolur, dolayısıyla farkındalık bilinci devreye girerek öğrenme gerçekteşir. Aynı sorular diğer öğrencilere de sorulabilir veya maskeyi takmış öğrenciye, diğer öğrencilerin soru sorması istenerek onlarda da konu bilinci oluşması sağlanabilir. Bu çalışma kapsamında kültürel değerlerle ilgili diğer öğrencilerin soru sorması veya yorum yapması, konu çerçevesinde beyinde bir hatırlatma, öğrenme ve farkındalık harekete geçirilmektedir.

Daha sonra son maske olan ‘Açık Maske’ devreye girmektedir. Öğrenciye son bir maske taktırılmaktadır. Üçüncü maskede öğrencinin artık ağzı ve gözleri açık, yani konuşması ve herkesi görmesi mümkündür. Yine bu bölümde aynı metin öğrenciye öğretmen veya diğer bir öğrenci tarafından okunmakta ve öğrenci de aynı şekilde metni tekrar etmektedir, ancak bu sefer öğrenci tüm sınıfı görmektedir. Bu noktada belirlenen konu hakkında konuşulduğunda, öğrencinin artık sınıf arkadaşlarını görerek de kendisini ifade etmesi sağlanmış olur ve öğrenci de sınıfa sorular sorarak veya yorum yaparak sınıf karşısında oturmanın avantajını kullanarak konunun hakimiyetini ele alabilir. Bu aşamaya kadar konu derinlemesine ve adım adım ele alındığından, öğrencinin kendini ifade etme kaygısı, çekingenliği ve utangaçlığı en aza indirgenmiştir. Böylece derse ve konuya odaklanma ve ilgi sağlanmaktadır. Örneğin bu metin bağlamında ‘İnsanlara sahte duygularla yaklaşmak sence insanın nasıl hissetmesine neden olur? Sen Nasreddin Hoca’nın yerinde olsaydın ne yapardın?’ gibi sorular yöneltilebilir. Ayrıca diğer öğrenciler de maskeyi takan arkadaşlarına soru sorabilir ve böylece öğretmen öğrencilerin konuya bakış açısını ölçerek onları daha rahat yönlendirebilir. En azından yanlış bilinen veya önyargıyla yaklaşılan kültürel değerlerin doğrusu öğretilir.

Daha önce değinildiği gibi; bu temel aşamalardan sonra bir öğrenci öğretmenin yerine geçerek tekrarları yapabilir ve sorular sorarak konuyu derinlemesine açabilir. Yani okuma sürecini sınıftaki diğer bir öğrenci yapacak ve bir öğrenci de farklı maskelerle onu dinleyecek ve iletilen sorulara cevap verecektir. Öğrencinin yöneltileceği soruları kendisinin seçiyor olması, ister istemez öğretmen konumundaki öğrenciyi de bilinçlendirecektir. Sonuçta öğrenci, konu bağlamında soru oluşturacağı için kültürel değerleri tekrar gözden geçirerek, doğru soruyu oluşturma çabasına gireceğinden yeniden kültürel değerler bilinçli bir biçimde insanın içinde canlanacaktır.

Saygı kavramının değiştiği bu günlerde öğrenciler arasında veya sınıf içerisinde sorunlar da çoğalmıştır. Bu yaklaşım sayesinde sorunlar öğretmen tarafından fark edildikten sonra, yaklaşım sözkonusu sorun bağlamında uygulanır, üzerinde konuşulur ve bu sayede çözülür. Sınıf içerisinde kıskançlık, öfke ve dargınlık gibi konular her zaman var olan sorunlardır. Günümüz gençleri birbirine çok acımasız davranmakta ve söz veya davranışlarla birbirine zarar vermektedir. Bu gibi sorunların önüne geçmek için Nasreddin Hoca fıkraları başvurulabilecek edebi kaynaklardır.

Hoşgörü, kibarlık, yardımseverlik, dürüstlük gibi kültürel değerlerimizi öğrencilere tekrar hatırlatmak ve canlandırmak gerekir; bunun için de sınıf içerisinde iki öğrenciye gözleri kapalı ağzları açık olan ‘Yarım-Kör Maske’ taktırılarak, aralarında sohbet etmeleri ve böylece empati kurarak birbirlerini anlamaları sağlanır. Bu bağlamda köklü bir sorun çözme yoluna gitmek adına, tartışılacak konunun elbette kişiyi rencide etmeden bilinçsiz bir şekilde gerçekteştiği için daha etkili ve çözüm odaklı olacaktır. Bu nedenle bu uygulama, eğitim-öğretimin huzurlu bir ortamda geçmesi için öğretmenlerin sorunların çözümünü için çok rahat bir biçimde uygulayabileceği bir yaklaşım haline gelmektedir. Hırçın, kavgacı ve

sinirli öğrencilerin de bu yaklaşımla empati kurmaları, hangi davranışların doğru veya yanlış olduğunu fark etmeleri sağlanarak soruna yönelik farkındalık yaratılmaktadır. Burada ayrıca önemli olan maske seçimidir, bu tip davranışları sergileyen öğrencinin ilgi alanı tespit edilerek sevdiği tema doğrultusunda maske seçimi, onun maskeyi takma isteğiyle bu yaklaşımda etkin rol oynaması daha kolay olacaktır. Ayrıca maske seçiminde olumsuzdan olumluya doğru bir seçim yapmak da öğrencilerin neyin doğru veya yanlış olduğunu görmeleri açısından önemlidir. Mutsuz bir maske ile başlayıp sona doğru mutlu bir maske ile çalışmayı bitirmek, ayrıca farkındalık yaratılarak öğrenme gerçekleşecektir. Böylece öğrenciler kültürel değerlerin bireyde açacağı olumlu sonuçları da maske değişimi ile görmüş olacaklardır. Bireysel uygulamadan sonra, tüm sınıf dâhil edilerek yaklaşım uygulanabilir. Bunun için, sınıf 3'er kişilik gruplara bölünerek grup çalışması yapılabilir. Öğrencilere 3 farklı maske verilir, kültürel değerleri konu alan metin dağıtılır ve öğrenciler görevlendirilir. Her bir öğrenci bir maskeyi kullanacak ve maskeyi takma sırası gelen öğrencilere gruptaki diğer öğrenciler metni okuyacak. Bu bağlamda her bir öğrenci metni bir kere okumuş olacak, soru soracak, tartışacak ve her bir grup kendi içerisinde kültürel değerlerin önemini vurgulayacak bir sonuç çıkarmaları istenecek. Son olarak ise, her grup çıkardıkları sonucu sınıfta okuyacak, üzerinde tartışılacak ve kültürel değerlerin önemi böylece vurgulanmış olacak.

Sanal bir ortamda yaşayan gençlere kültürel değerler edebi metinler üzerinden eğitim yoluyla öğretilmeli ve bir milletin varoluşu için ne kadar önemli olduğu vurgulanmalıdır. Bu çalışma, öğrencileri bir konuya, soruna veya bilgiye yönelik bilinçlendirmek adına, öğretmenlerin eğitim-öğretimde yaratıcılıklarını kullanarak farklı yaklaşımlarla neler yapabileceklerini gösterecektir.

Sonuç

Son yıllarda teknolojinin daha doğrusu sanal dünyanın gençlerimizin her yönünü sarması ve böylece hayata bakış açılarının, düşünce ve yaşam tarzlarının değişmesi kültürel değerlerin yozlaşmasına neden olmuştur. Bu değerlerimiz arasında olan paylaşımcılık, saygı, yardımseverlik, hoşgörü, misafirperverlik gibi meziyetleri önemseyen veya benimseyen gençler ne yazık ki etrafımızda çok az görülmektedir. Böylece yeni nesil sadece ebeveynleri ile değil kendi akranlarıyla bile çatışmaya girmektedir. Bu anlamda eğitim-öğretim devreye girerek gençleri ahlak, gelenek ve görenek, milli ve kültürel değerler kapsamında eğitmeye çalışmaktadır, ancak yaklaşımların öğrenciler üzerindeki etkisi tartışılır. Çünkü günümüz öğrencileri daha doğrusu gençleri öğüt niteliği taşıyan söylemlere kendilerini kapatmakta ve nasihatleri dikkate almamaktadır. Bu anlamda açık ya da örtük bir farklılık ve farkındalık yaratmak adına değişik yaklaşımlar yoluyla bu değerler tekrar kazandırılmalıdır.

Bu çalışmada 'Psiko-Dramaturji Yöntemi'in bir parçası olan 'Maskeli Yaklaşım' Nasreddin Hoca fıkraları ile ele alınarak bir uygulama taslağı oluşturulmuş ve kültürel değerler gibi milli kimlik unsurların tekrar kazanılmasında etkili olacağı düşünülmüştür. Öğrencilere dayatmacı bir tarzda değil, aşama aşama kültürel değerlerin önemi öğretilmeye çalışılmış ve böylece bu alanda farkındalık yaratılmıştır. Kültürel değerlerin farklı yaklaşımlarla dayatılarak değil, düşündürerek kazandırılmasının günümüzde bir gerekliliktir. Çalışmada kültürel değerlerin aktarımı için önem arz eden yaklaşım, eğitim-öğretimin her kademesinde uygulanabilir. İlköğretimde Türkçe, Sosyal Bilgiler ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde, ortaöğretimde ise Türk Dili ve Edebiyatı, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Felsefe derslerinde milli, ahlaki, insani ve kültürel değerlerin öğretimi için 'Maskeli Yaklaşım' ile bilinçli bir öğrenme gerçekleştirme imkânı bulunmaktadır. Aynı zamanda bu yaklaşımın kültürün etkilediği kişilik gelişimi, kişilik oluşumu, kimlik oluşumu ve kendini tanımlama gibi yetkinliklerin kazanılması ve geliştirilmesi için önem arz ettiği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Arıcı, A. F. (2018). Eğitsel yönleriyle Nasreddin Hoca fıkraları: Bir içerik analizi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 20.3, 602-621.
- Batur, Z., Sır A. N. ve Bek H. (2012). Nasreddin Hoca fıkralarında değer yargıları ve eğitim. *Electronic Turkish Studies* 7.3, 583-596.
- Duman, M. (2018). *Nasreddin Hoca ve 1616 halk fıkrası*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Kolaç, E. (2009). Somut olmayan kültürel mirası koruma, bilinç ve duyarlılık oluşturmada Türkçe eğitiminin önemi. *Milli Folklor* 21 (82).
- Ortner, B. (1998). *Alternative Methoden im Fremdsprachenunterricht: Lerntheoretischer Hintergrund und Praktische Umsetzung*. Ismaning: Hueber Verlag, 1998.
- Özbay, M. (2010). *Türkçe öğretilimi yazıları*. Ankara: Öncü Kitap, 2010.
- Özçelik, M. (2022). *Nasreddin Hoca fıkraları*. İstanbul: Beyan Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (2015). *Nasreddin Hoca fıkralarından seçmeler*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Şanlı, İ. (2009). Nasreddin Hoca fıkralarında kültürel unsurlar. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 10.1, 261-271.
- Yıldırım-Aksöz, M. (2013). Produktionsorientierter Literaturunterricht: Einübung der Literaturgattung Schwank durch Waldmanns Phasenmodell. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature And History of Turkish or Turkic Volume 8/8*, 1503-1521.
- Yıldırım-Aksöz, M. (2016). *Produktionsorientierte Lehrverfahren des Romans und des Schwanks: Alternatives Lehren/Lernen von Roman und Schwank*. Saarbrücken: Türkiye Âlim Kitapları.